

Asia: VN/9365/2025

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Työttömissä työnhakijoissa on monia erilaisia asiakasryhmiä. Esityksessä tulee huomioida kattavammin ehdotuksien vaikutukset yksilöiden ja perheiden arkeen sekä koko sosiaaliturvajärjestelmäämme.

Omaishoitajaliitto pitää tärkeänä, että uudistuksessa huomioidaan työttömät omaishoitajat. Heidän positiivinen erityiskohtelunsa on perusteltua, sillä omaishoitajiin saattaa kohdistua välillistä syrjintää läheisen vamman, terveydentilan tai muun lisääntyneen hoivan- ja hoidontarpeen vuoksi.

Perusteet:

Hallitusohjelmassa tunnustetaan omaishoitajat yhteiskunnan tärkeäksi voimavaraksi. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että omaishoidon arvo korostuu ikääntyvässä yhteiskunnassa ja hallitus näkee sen arvokkaana osana suomalaista hyvinvointipalvelua. Omaishoito vahvistaa merkittävästi julkista taloutta.

Sopimusomaishoitajia on runsaat 50 000, heistä työikäisiä on noin 21 000 (Sotkanet tietokanta, 2024). Sopimusomaishoitajista työttömiä on 12 prosenttia (Tilastokeskus, Väestön pääasiallinen toimeentulo kuukausittain vuonna 2022). Lisäksi tulee huomioida, että osa työikäisistä omaishoitajista ei ole hakeutunut työttömäksi työnhakijaksi, esimerkiksi juuri työttömyysturvajärjestelmän joustamattomuuden vuoksi. Jonkin verran on myös niitä omaishoitajia, jotka ovat hakeutuneet työttömäksi työnhakijaksi, mutta joiden on katsottu työllistyvän omassa toimessaan omaishoitajana. Sopimusomaishoitajien osuus kaikista työttömistä on marginaalisen pieni.

Yksittäiselle sopimusomaishoitajalle ja sopimusomaishoitoa harkitsevalle on merkityksellistä se, miten työttömyysturvassa huomioidaan työikäisten kansalaisten hoivatilanteet. Osa työikäisistä sopimusomaishoitajista joutuu ottamaan hoitovastuuta läheisestään, usein ikääntyneestä vanhemmastaan, koska julkinen hoiva ei tarjoa toimivia ratkaisuja tai asianmukaisia palveluita ei saa riittävästi.

Sipilän hallituksen aikana vuosina 2015–2019, jolloin havahduttiin omaishoidon merkitykseen yhteiskunnassamme, annettiin työttömille sopimusomaishoitajille vapautus työnhakuvelvoitteesta (sopimusomaishoito oli riittävä osoitus aktiivisuudesta). Väestön edelleen ikääntyessä ja huoltosuhteen heiketessä omaishoitajien merkitys yhteiskunnalle kasvaa entisestään. Orpon hallituksen tulee hallitusohjelman mukaisesti tukea omaishoitajia.

Omaishoitajaliitto korostaa, että omaishoitajat tarvitsevat työnsä tueksi vähemmän pakkoa ja enemmän mahdollisuuksia. Siksi Omaishoitajaliitto ehdottaa, että työttömällä sopimusomaishoitajalla ei olisi työnhakupakkoa. Hakuvelvoitteen poisto ei tarkoita sitä, etteivätkö sopimusomaishoitajat hakisi töitä. Päinvastoin sopimusomaishoitajat kokevat ansiotyön usein ansiotulojen ja toimeentulon turvaamisensa ohella voimauttavana, jos työn joustot toimivat ja mahdollistavat ansiotyön ja hoivan yhteensovittamisen.

Kun työllisyyden hoito on siirtynyt kuntien tehtäväksi, on hyvä mahdollisuus vahvistaa sopimusomaishoitajan työllistymisedellytyksiä. Hyvinvointialueen sosiaalitoimi ja kuntien työvoimaviranomaiset voivat yhdessä auttaa työttömiä sopimusomaishoitajia laatimaan ja toteuttamaan räätälöityjä työllistymissuunnitelmia. Jotta omaishoitaja voi työllistyä, hän tarvitsee usein palveluita läheisensä hoidossa, kuten tilapäishoitoa työpäivän ajaksi.

Tutkimuksen mukaan juuri räätälöidyt palvelut ovat vaikuttavimpia (Omaishoitajien tarvitsemat tukitoimet tehtävässä selviytymiseen, Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 37/2017).

Jos voimassa oleva omaishoitosopimus vapauttaisi työnhakuvelvoitteesta, tämä kannustaisi myös ilman omaishoidon tuen sopimusta läheistään hoitavia työttömiä henkilöitä hakemaan omaishoidon tukea. Tämä puolestaan voisi vähentää julkisia hoivamenoja, koska vaihtoehtoiset hoivan järjestämisen kulut ovat oleellisesti suuremmat kuin omaishoidossa.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

Työttömillä on jo nykyisin paljon velvoitteita. Emme kannata muistutuskäytännöstä luopumista ja heikennyksiä työttömän sosiaaliturvaan. Nykyinen muistutusjärjestelmä takaa paremmin työttömien mahdollisuuden ymmärtää monimutkaisen työttömyysturvajärjestelmän vaatimuksia ja velvoitteita sekä menetellä työttömyysturvalain edellyttämällä tavalla. Uudistus heikentäisi työvoimaviranomaisten todellista mahdollisuutta auttaa työttömiä, kun aikaa menisi enenevässä määrin työttömien velvollisuuksien seurantaan. Uudistus lisäisi myös näennäishakemusten määrää

ja siten kuormittaisi työnantajia. Lisäksi uudistus olisi suhdanneherkkä. Työttömät kärsisivät järjestelmän joustamattomuudesta silloin, kun työpaikkoja on huonosti tarjolla.

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

Ehdotamme, että esityksestämme työttömien sopimusomaishoitajien positiivisesta erityiskohtelusta tehdään vaikutusarvio.

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

-

Tervonen Sari-Minna
Omaishoitajaliitto ry - Lisätietoja antaa Matti Mäkelä, sp
matti.makela@omaishoitajat.fi